

Nástroj Horizon 2020 Policy Support Facility a jeho využívání pro rozvoj systému výzkumu, vývoje a inovací

Vladislav Čadil, Technologické centrum AV ČR

Jednou z klíčových otázek i podmínek rozvoje Evropského výzkumného prostoru (ERA) je efektivita a funkčnost systému podpory výzkumu vývoje a inovací (VaVal) v jednotlivých státech EU. Při snaze o zvyšování své efektivity a funkčnosti jednotlivé národní systémy VaVal nereagují jen na měnící se vnitřní (národní) podmínky, ale i na evropské politiky a strategie a v neposlední řadě také na různé globální výzvy. Reakce na měnící se podmínky je však omezena vysokou komplexitou celého systému na jedné straně a s tím související potřebou různých expertních (nezávislých a nezaujatých) znalostí a přístupů na straně druhé. Ty však mohou být v řadě zemí dosti omezené či obtížně dostupné. Na vzrůstající potřeby a požadavky jednotlivých zemí ohledně pomoci při formulování a implementaci reformy systému VaVal Evropská komise reagovala v březnu 2015 zavedením nástroje [Horizon 2020 Policy Support Facility](#), který navázal na předchozí nástroje *CREST* a *ERAC Peer Review* (ty zhodnotily systémy VaVal a navrhl patřičná doporučení v Rumunsku, Španělsku, Švédsku, Belgii, Estonsku, Francii, Litvě, Nizozemsku, Velké Británii, Rakousku, Bulharsku a Slovinsku), a *ERAC Mutual Learning Seminars*, jež zajišťovaly vzájemnou diskusi tvůrců politik z různých zemí.

Co je Horizon 2020 Policy Support Facility?

Horizon 2020 Policy Support Facility (PSF) je tedy nástrojem, který členskými zeměmi EU a asociovaným státem H2020 poskytuje pomoc při vytváření, implementaci a evaluaci reformy, které zvýší efektivitu národních a regionálních systémů VaVal a kvalitu prováděného VaVal. Prostřednictvím tří dílčích nástrojů – [Mutual Learning Exercises](#), [Peer Review](#) a [Specific Support](#) - poskytuje nezávislá hodnocení, expertízy, poradenství a asistenci jednotlivým zemím.

Mutual Learning Exercises (MLE) se zaměřuje na specifické výzvy a potřeby systému VaVal společné několika zemím. Je realizován na základě specifických tematicky zaměřených projektů, které se věnují např. administraci a monitorování daňových pobídek, evaluaci programů na podporu firemního výzkumu a vývoje či evaluaci komplexních partnerství firemního a veřejného sektoru. Jeho cílem je identifikovat dobré praxe a rozpracovat je do podoby využitelné v jiných zemích.

Peer Review národních systémů VaVal představuje hloubkové hodnocení jejich silných a slabých stránek provedené panelem mezinárodních expertů a formulaci patřičných doporučení pro zefektivnění hodnoceného systému, resp. sledované dílčí části systému. Může nabývat podoby obecného hodnocení či může být zaměřené na specifická témata, která chce daný stát zlepšit (např. reforma universit, systém přenosu znalostí apod.).

Specific Support poskytuje jednotlivým zemím poradenské, expertní služby zaměřené na problematiku vytváření a zaměření specifických reform, strategií či programů a jejich implementaci. Poskytuje konkrétní doporučení, jak reagovat na specifické výzvy, problémy v systému VaVal a jak implementovat potřebné reformy.

Ačkoliv PSF poskytuje sofistikované expertní služby, které jsou velmi nákladné, skutečné náklady participujících zemí jsou velmi nízké. Aktivity PSF jsou financovány ze zdrojů programu H2020. V případě MLE participující země hradí jen přípravu podkladových materiálů a cestovní náklady svých zástupců na přípravné jednání a závěrečný diseminační workshop. U *Peer Review* a *Specific Support*

účastnická země hradí náklady spojené s přípravou podkladů a organizačním zajištěním v místě realizace. Veškeré další náklady spojené především s činností mezinárodních expertů na jednotlivé aspekty výzkumné a inovační politiky hradí Evropská komise ze zdrojů programu H2020.

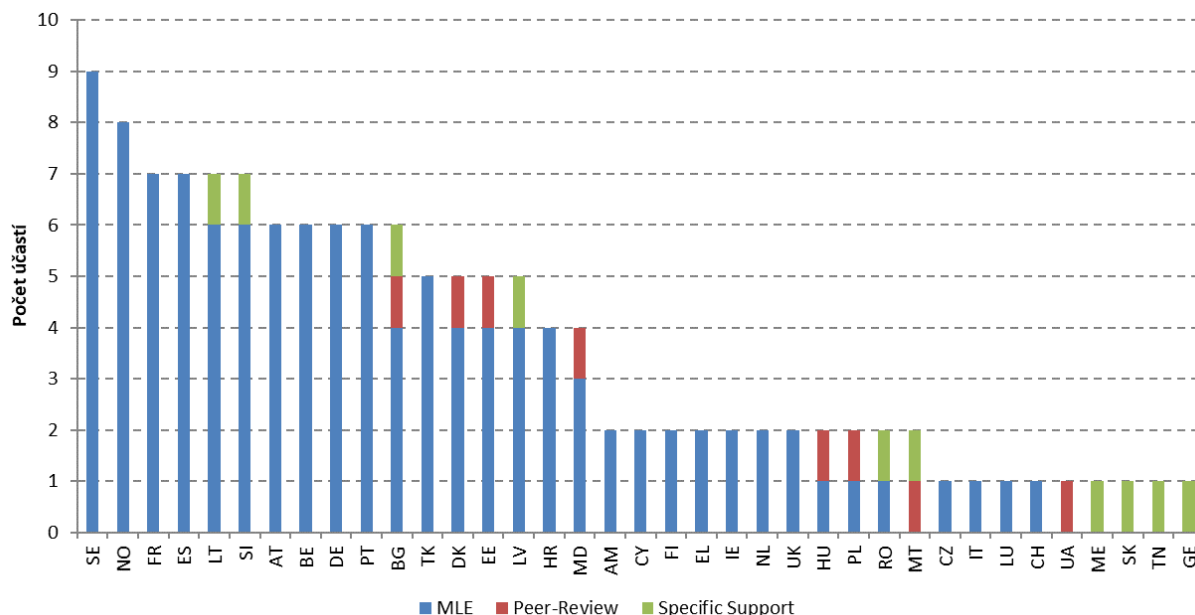
Participace zemí v aktivitách PSF

Do aktivit PSF se mohou zapojit zástupci orgánů státní správy členských a asociovaných zemí H2020 jednak prostřednictvím každoročního vyjádření zájmu v rámci ERAC (tj. Výboru pro Evropský výzkumný prostor a inovace) nebo spontánní žádostí Evropské komisi (DG RTD), která posléze rozhodne, které žádosti budou v rámci PSF podpořeny.

Do aktivit PSF se dosud zapojilo 37 zemí, byly to všechny země EU a 9 nečlenských zemí. Míra jejich participace se však značně liší, jak je zřejmé z obr. 1. Překvapivě neaktivnějšími zeměmi jsou jednak některé státy s vysoce vyspělým systémem VaVal a odpovídajícím znalostním (expertním) zázemím (Švédsko, Norsko, Francie, Španělsko, Rakousko, Belgie či Německo) a jednak některé nové členské země (Litva, Slovinsko, Bulharsko, Estonsko, Lotyšsko), případně ekonomicky slabší státy jako Portugalsko či Turecko. Stát s nejvyšší mírou participace – Švédsko – se zapojil do 90 % projektů MLE, Norsko do 80 % a Francie se Španělskem do 70 % projektů.

V porovnání nejen se starými členskými zeměmi, ale také s některými asociovanými zeměmi H2020 (Moldavsko!) je účast ČR extrémně nízká. Zapojila se jen do jednoho projektu MLE (tedy do 10 % z celkového počtu realizovaných či právě běžících projektů MLE). Možnost zapojit se do *Peer-Review* či *Specific Support* ani neuvažovala, přestože IPN Audit identifikoval řadu slabých stránek, k jejichž odstranění mohla ČR využít expertní znalosti, doporučení a strategie získané v rámci PSF.

Obr. 1: Účast zemí v Horizon 2020 Policy Support Facility

Zdroj: Vlastní zpracování na základě <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/policy-support-facility>

Zaměření aktivit PSF

V rámci všech aktivit PSF byla řešena poměrně široká škála témat v oblasti politiky VaVal. Tabulka 1 ukazuje přehled témat řešených v projektech MLE a účast jednotlivých zemí. Projekty jsou zaměřeny na oblast hodnocení politiky VaVal a jejích specifických nástrojů, způsob financování výzkumných organizací, zaměření a efektivitu jednotlivých nástrojů nebo zapojení do rámcových programů. V současné době se připravuje MLE zaměřené na problematiku strategií mezinárodní spolupráce ve VaV.

Tab. 1: Seznam projektů MLE a účast jednotlivých zemí

MLE	Participující země
MLE on Alignment and Interoperability of National Research	AT, DK, EE, FR, DE, LT, NO, PT, RO, SI, SE, TK
MLE on Ex-post Evaluation of Business R&I Grant Schemes	DK, DE, NO, ES, SE
MLE on Evaluation of Complex PPP Programmes in STI	BE, BG, NO, ES, SE
MLE on Performance-based Funding of Public Research	AM, AT, HR, CY, CZ, EE, IT, MD, NO, PT, SI, ES, SE, TK
MLE on Administration and Monitoring of R&D Tax Incentives	BE, FR, DE, LV, LT, NL, NO, PT, UK
MLE on Innovation-related Public Procurement	AT, BE, EE, FR, DE, EL, IE, LV, LT, NL, NO, PT, SI, ES, SE, TK
MLE on Open Science - Altmetrics and Rewards	AM, AT, BE, BG, HR, FR, LV, LT, MD, PT, SI, SE, CH
MLE on Evaluation of Business R&D Grant Schemes	AT, BE, HR, FR, DE, LT, NO, SI, ES, SE, TK, UK
MLE on National Practices in Widening Participation and Strengthening Synergies	BE, BG, HR, CY, DK, FI, FR, DE, HU, LV, PL, PT, SI, ES, SE, TK
MLE on Research Integrity	AT, BG, DK, EE, FI, FR, EL, IE, LT, LU, MD, NO, ES, SE

Zdroj: Vlastní zpracování na základě <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/policy-support-facility>

Dílčí nástroj *Peer-Review* zatím využilo 8 zemí. Jejich seznam včetně řešené tematiky přináší tabulka 2. To, že tento nástroj využívají dominantně nové členské státy EU či asociované země H2020 není překvapující. Zajímavé je však zapojení Dánska, tedy země s vyspělým a funkčním systémem VaVal, jehož některé nástroje bývají prezentovány jako zahraniční dobré praxe. Oproti ostatním zemím ale cílem peer-review nebylo odstranění stávajících nedostatků ve fungování systému VaV jako spíše jasné zacílení do budoucna.

Tab. 2: Účast zemí v Peer-Review

země	zaměření
Dánsko	stanovit doporučení k zacílení a organizování snahy v oblasti znalostně založených inovací tak, aby se Dánsko zařadilo mezi světovou elitu
Estonsko	zhodnotit celkovou efektivitu národního systému VaV s důrazem na socio-ekonomické dopady včetně podpory aktivit s vyšší přidanou hodnotou, vytvořit cestovní mapu praktických doporučení odpovídajících místním podmínkám
Malta	zhodnocení rozsahu a adekvátnosti politik, struktur, zdrojů, opatření a nástrojů v kontextu splnění cílů národního strategického plánu VaV do roku 2020
Polsko	zhodnotit a stanovit doporučení pro oblast strukturálních změn ve vědě a vysokoškolském vzdělávání, propojení sektoru vysokých škol s ostatními sektory inovačního systému a internacionalizace vědy a vysokoškolského sektoru
Ukrajina	stanovit doporučení pro optimalizaci dostupných nástrojů na podporu národního systému VaV, internacionalizaci systému VaV a integraci do Evropského výzkumného prostoru a úlohu VaV v inovačně založeném ekonomickém vývoji
Maďarsko	stanovit doporučení pro řízení systému VaV a vytváření příslušných politik, zlepšení dostupnosti lidských zdrojů ve VaVal, zefektivnění podpory inovací v soukromém sektoru a spolupráci mezi podniky a výzkumnými organizacemi, transfer technologií a rozvoj podnikání
Moldavsko	stanovit doporučení pro zvýšení efektivity veřejných výdajů na VaV a kvality výzkumných organizací a nástrojů, zlepšení politik pro oblast lidských zdrojů a mobility výzkumníků, zvýšení inovativnosti podniků a rozvoj vztahů mezi průmyslem a výzkumnými organizacemi a zvýšení dopadů VaV prostřednictvím vhodně definovaných nástrojů
Bulharsko	stanovit doporučení pro možné reformy systému VaV v oblasti hodnocení VaV, rozvoje lidských zdrojů ve VaV a spolupráce podniků s výzkumnými organizacemi

Zdroj: Vlastní zpracování na základě <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/policy-support-facility>

Služby v rámci dílčího nástroje *Specific Support* zatím využilo 10 zemí, jejich seznam a zaměření expertní podpory ukazuje tabulka 3. Ze seznamu zemí je zřejmé, že specifická podpora byla poskytnuta novým členským zemím EU a asociovaným státům H2020 s velmi nerozvinutým systémem VaVal. Zajímavé je, že specifické podpory využili také Slovinsko, Litva a Lotyšsko, které současně výrazněji participovaly v MLE.

Tab. 3: Účast zemí ve Specific Support

země	zaměření
Bulharsko	návrh výkonostně založeného systému financování a modelu pro evaluaci a hodnocení výkonnosti veřejných výzkumných institucí
Lotyšsko	hodnocení systému a procesů institucionálního a účelového financování a návrhy pro zlepšení systému, návrh institucionální/organizační struktury řízení systému financování
Litva	zhodnocení stávající situace, identifikace nástrojů a návrh doporučení pro odstranění bariér spolupráce výzkumné a podnikové sféry a lákání inovačně zaměřených přímých zahraničních investic
Malta	návrh výkonostně založených indikátorů pro monitorování a evaluaci implementace národní VaV strategie včetně opatření uvedených v akčním plánu
Černá Hora	návrh doporučení pro rozvoj podnikatelského inovačního ekosystému, návrh nezbytných legislativních změn, návrh designu ekosystému pro podporu inovací a start-up firem
Rumunsko	zhodnocení podnikatelského ekosystému a návrh doporučení pro implementaci reform pro stimulaci inovačního podnikání a rozvoj prostředí pro rozvoj technologických start-up podniků
Slovensko	návrh doporučení na podporu podnikání, rozvoj start-up firem, inkubaci, akceleraci a vytvoření sítě business angels
Slovinsko	zhodnocení stávající situace a návrh opatření pro další rozvoj internacionalizace VaV a spolupráce mezi podniky a výzkumnou sférou
Tunisko	návrh doporučení pro reformu národního systému VaV
Gruzie	identifikace perspektivních oblastí VaV, návrh opatření pro zúžení mezery mezi podniky a výzkumnou sférou, návrh výkonostně založeného systému financování výzkumných organizací

Zdroj: Vlastní zpracování na základě <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/policy-support-facility>

Co dělá ČR?

Při jednom z přípravných jednání DG RTD k PSF, které se konalo 22.10.2014 v Bruselu, Česká republika formulovala aktuální potřeby, jež by mohla realizovat v aktivitách PSF. Jednalo se o pravidla státní podpory a jejich uplatnění u projektů blízkých tržní aplikaci, podporu výzkumných infrastruktur vybudovaných z prostředků strukturálních fondů, metodiku hodnocení výzkumných organizací a způsob rozdělení institucionální podpory a zvýšení výdajů soukromého sektoru. Přes deklarovaný zájem se však, jak bylo uvedeno výše, zapojila jen do MLE věnované výkonostně založenému způsobu financování výzkumných organizací, aniž by projevila zájem výsledky aktivity reálně využít.

Z přehledu dosud realizovaných témat v jednotlivých aktivitách PSF je zřejmá jejich silná relevance slabinám identifikovaným v IPN Audit i různých koncepčních a strategických dokumentech vypracovaných v ČR v posledních letech. To, že byly předmětem aktivit PSF, naznačuje, že se nejedná o specificky české slabiny, ale jsou vnímány jako problém i v jiných a značně vyspělejších zemích, které k jejich odstranění využívají různé nástroje a mají značné zkušenosti přenositelné a využitelné i v jiných zemích. Tím, že se ČR neúčastní těchto aktivit, přichází o značné kvantum unikátních znalostí a expertních doporučení, které může získat téměř zadarmo.

Jistě je možné argumentovat, že závěry jednotlivých aktivit jsou veřejně dostupné na internetu, a tedy není třeba se aktivit přímo účastnit. K tomu je však třeba dodat, že ve zveřejněných zprávách se neobjevují všechny informace a diskutované otázky, není možné navázat osobní kontakty s kolegy z jiných zemí a s participujícími experty a v neposlední řadě není možné vyslovit otázky, které mohou být pro ČR zásadní.

Proč se tedy ČR aktivit PSF neúčastní? Proč nechce získávat doporučení k odstranění nedostatků, které již roky omezují zefektivňování a zvyšování kvality systému VaVal? Je za tím pověstné cimrmanovské hledání slepých uliček nebo se opravdu nepotřebuje poučit ze zkušeností sdílených mezinárodními experty a ostatními evropskými zeměmi?